

Asia: VN/22156/2020

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi eräiden kuntien yhteistyöstä merialueen suurten alusöljy- ja aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunnan järjestämisessä sekä laiksi pelastuslain 111 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yhteenveto kommentteistanne hallituksen esitysluonnoksesta lausuntokoosteen laatimista varten

WWF Suomi (jäljempänä WWF) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta ja pitää hallituksen esitystä jälkitorjuntaan liittyvän lainsäädännön kehittämistä tarpeellisena ja oikeansuuntaisena uudistuksena. Kuten esityksessä todetaan, Suomen merellinen toimintaympäristö on muuttunut paljon viime vuosina, ja riski suurelle alus- tai kemikaalivahingolle on kasvanut huomattavasti. Esitys vahvistaa rannikkokuntien valmiutta vastata suuriin merellisiin ympäristövahinkoihin muuttuneessa tilanteessa.

Esityksen keskeisiä vahvuuksia ovat:

1. Kuntien lakisääteinen yhteistyövelvoite ja kolmen yhteistyöalueen rakenne yhtenäistävät nykyisiä vaihtelevia käytäntöjä ja vahvistavat erityisesti pienten rannikkokuntien toimintaedellytyksiä.
2. Pelastuslain 111 a §:n laajennus kemikaalivahinkoihin on erittäin tervetullut. Nykytilanteessa kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan vastuutahon määrittäminen on ollut haasteellista ja voinut viivästyttää torjuntatoimien aloittamista.
3. Varautumissuunnitteluelvoite luo systemaattisen pohjan jälkitorjuntavalmiuden kehittämiseksi.

Esityksessä on kolme kohtaa, joihin WWF toivoo parannuksia ennen lain voimaantuloa:

1. Vapaaehtoisten oikeudellinen asema jälkitorjunnassa

Pelastuslain 7 luvun vapaaehtoistoimintasäännökset koskevat pelastustoimintaa, eivät jälkitorjuntaa. Kun johtovastuu siirtyy pelastuslaitokselta kunnalle, vapaaehtoisille voi edelleen olla tarvetta

jälkitorjuntaviranomaisen alaisuudessa, mutta pelastuslain tarjoama lainsäädännöllinen tuki putoaa pois. Osana Jälki-lainsäädäntöhanketta tähän valmisteltiin säännökset, jotka jätettiin pois lopullisesta luonnoksesta. WWF näkee, että ilman lainsäädännöllistä tukea kolmannen sektorin kyky tuottaa suunnitelmallista ja tehokasta apua viranomaiselle ympäristövahinkotilanteessa vaarantuu.

2. Johtovastuun siirto pelastuslaitokselta kunnalle

Pelastustoiminnan johtajalla on yksittäisenä virkamiehenä merkittävä päätäntävalta siitä, milloin pelastustoiminta päättyy ja johtovastuu siirtyy kunnalle tai mahdolliselle yhteistyöalueelle. Kuntien tosiasiallinen valmius ottaa tämä vastuu vaihtelee suuresti ja avoin kysymys on mikä viranomainen määrittelee, onko kunnalla tai yhteistyöalueella valmiudet ja asiantuntemus vastata jälkitorjunnan toteutuksesta. Tämä on erittäin tärkeää myös siksi, että hyvinvointialuelain 8 § estää kuntia ostamasta niille lakisääteisesti määrättyä jälkitorjuntatyötä pelastuslaitoksilta, vaikka pelastuslaitokset ovat olleet monille kunnille luontevin yhteistyökumppani. Esityksessä tulisi selkeämmin ohjata, miten johtovastuun siirto käytännössä tapahtuu.

3. Yhteistyöalueiden jälkitorjuntavalmiuden rahoitus

Varautumissuunnitelmiin osoitettu 5 miljoonaa euroa kattaa suunnitelmien laadinnan, mutta ei niiden toimeenpanoa. Todellinen valmius edellyttää pysyvää resursointia kaluston ylläpitoon, koulutukseen ja yhteistoimintaharjoituksiin. WWF esittää kehittämissuunnitelmienä, että Ympäristövahinkorahaston harkinnanvaraisten avustusten (YVRL 20 §) soveltamisalaa sekä rahaston rahoitus pohjaa laajennetaan koskemaan myös kuntien yhteistyöalueita, jolloin valmiuden ylläpitoon saadaan jatkuva ja riittävä rahoituskanava.

Kommenttinne jälki-lain 1 §:stä ja sen perusteluista

-

Kommenttinne jälki-lain 2 §:stä ja sen perusteluista

-

Kommenttinne jälki-lain 3 §:stä ja sen perusteluista

WWF pitää kolmen yhteistyöalueen muodostamista perusteltuna. Jako vastaa pelastustoiminnan yhteistyöalueiden jaottelua ja parantaa yhteistyötä. WWF kannattaa myös yleisellä tasolla yhteistyön lisäämistä öljyntorjuntaan osallistuvien organisaatioiden välillä sekä Suomen öljyntorjuntavalmiuden ja osaamisen keskittämistä.

Kommenttinne jälki-lain 4 §:stä ja sen perusteluista

Esityksessä todetaan, että varautumissuunnittelussa rannikkokunnilla olisi mahdollisuus kartoittaa vapaaehtoisorganisaatioiden osallistumis- ja hyödyntämismahdollisuuksia. WWF näkee, että ilman lainsäädännöllistä tukea kolmannen sektorin kyky tuottaa suunnitelmallista ja tehokasta apua viranomaiselle ympäristövahinkotilanteessa vaarantuu.

WWF esittää, että lakiin lisätään säännökset vapaaehtoistoiminnasta, jotka kattavat vähintään nämä asiat:

- Työnjohdollinen asema
- Työturvallisuus
- Vakuutusturva
- Korvaukset ja palkkiot

Kommenttinne jälki-lain 5 §:stä ja sen perusteluista

WWF esittää, että 5 §:n varautumissuunnitelman sisältövaatimukseen lisätään maininta vapaaehtoistoiminnasta. Suunnitelmassa tulisi edellyttää kuvaus siitä, miten vapaaehtoisorganisaatiot integroidaan jälkitorjuntaan.

Kommenttinne pelastuslain 111 a §:n muutoksesta ja sen perusteluista

Pelastuslain 111 a §:n muutos, jolla kunnan vastuu laajennetaan kattamaan myös aluskemikaalivahinkojen jälkitorjunta, on erittäin tervetullut. Nykytilanteessa kemikaalivahinkojen jälkitorjunnan vastuutahon määrittäminen on ollut haasteellista ja voinut viivästyttää torjuntatoimien aloittamista.

On todennäköistä, että lainsäädäntöön tarvitaan jatkossa vielä täsmennyksiä liittyen aineisiin, jotka eivät välttämättä ole suoraan myrkyllisiä, mutta aiheuttavat merkittävän ympäristön turmeltumisen riskin. Tällaisia aineita ovat esimerkiksi muovipelletit.

Kommenttinne varautumissuunnitelmien laatimiseen liittyvästä rahoituksesta

Varautumissuunnitelmien tekemiseen varattavaa rahoitusta voi esityksen mukaan käyttää myös suunnitelmien täytäntöönpanoon eli valmiuden ylläpitoon. Esityksessä mainittu määräraha on kuitenkin varsin rajallinen, ja valmiuden ylläpitoon ohjattava rahoitus tulisi avata esityksessä järjestelmällisemmin, jotta voidaan olla varmoja siitä, että varautumissuunnitelmien täytäntöönpanoon löytyy rahoitus.

Varautumissuunnitelman toteutus edellyttää jatkuvaa resursointia kaluston ylläpitoon, henkilöstön koulutukseen ja yhteistoimintaharjoituksiin. Pelkkä varautumissuunnitelma ilman resursseja sen toteuttamiseen on riittämätön. WWF esittää, että jälkitorjuntavalmiuden ylläpitoon osoitetaan pysyvä rahoitus valtion talousarviosta osana uuden lain toimeenpanoa. Rahoitus voitaisiin kanavoida yhteistyöalueille Ympäristövahinkorahaston harkinnanvaraisina avustuksina (YVRL 20 §), joiden soveltamisalaa laajennettaisiin koskemaan myös yhteistyöalueita.

Muut huomionne esityksestä

WWF haluaa korostaa esityksen ajankohtaisuutta. Riskit suurelle merelliselle ympäristövahingolle Itämerellä ovat korkeimmillaan ja varjolaivasto, GNSS-häiriöt ja muuttunut yleinen turvallisuustilanne Suomenlahdella edellyttävät vahvaa torjuntavalmiutta. Tämä lakiesitys on tärkeä askel oikeaan suuntaan.

Niinimäki Teemu
WWF Suomi